

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 631.115.1

І. М. Сачовський

кандидат економічних наук, доцент
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті подано аналіз найважливіших показників виробничої діяльності фермерських господарств Миколаївської області.

Ключові слова: фермерські господарства, урожайність основних сільськогосподарських культур, площа сільськогосподарських угідь.

I. Вступ

Фермерські господарства, як свідчить досвід сільськогосподарського виробництва в розвинутих країнах світу, є однією з найбільш ефективних і прогресивних форм господарювання на селі. Тому не випадково питанням їх запровадження та налагодження механізму успішного функціонування приділяли й приділяють належну увагу на всіх рівнях управління. Достатньо хоча б сказати, що Верховною Радою України, зокрема, за роки незалежності стосовно розвитку фермерства розроблено й прийнято більше ніж 40 законодавчих і нормативних актів. Ці проблеми висвітлено і в економічній літературі. Хоча в контексті як сказаного, так і нижченаведеного не можна не відзначити вплив на ефективне функціонування вказаної форми господарювання всього комплексу передумов, необхідних для цього, що об'єктивно склалися в тому чи іншому регіоні країни, зокрема на Миколаївщині.

II. Постановка завдання

Вихідними положеннями аналізу в цьому випадку організаційно-економічного механізму функціонування фермерських господарств Миколаївщини були, зокрема, такі:

- фермерські господарства – це принципово новий вид сільськогосподарського виробництва, в якому своя, специфічна форма організації виробничих процесів;
- динаміка розвитку фермерських господарств, зокрема в тому чи іншому конкретному регіоні країни, може виступати одним з показників ступеня зрілості ринкових відносин, у тому числі в аграрному секторі економіки України.

III. Результати

Динаміка виробництва у фермерських господарствах Миколаївщини така. У 2000 р. його обсяги становили 122,6 млн грн, у 2005 р. – вже 503,6 млн грн, у 2008 р. зросли

до 895,6 млн грн, у 2009 р. – 852,6 млн грн, у 2010 р. знизились до 789,5 млн грн, у 2011 р. спостерігалось значне зростання обсягів виробництва в господарствах вказаного виду – до 997,4 млн грн і таке саме стрімке падіння його в 2012 р. – до 668,1 млн грн. У зв'язку із цим не можна не сказати, що в загальних обсягах виробництва фермерських господарств на Миколаївщині домінують господарства саме рослинницької галузі, питома вага яких у вказаних обсягах у 2000 р. перебувала на рівні 99,3%, у 2005 р. становила 98,5%, у 2008 р. – 99,2%, у 2009 р. – 99,1%, у 2010 р. – 98,8%, у 2011 р. – 99,0%, у 2012 р. – 98,2%. Детальніше уявлення про специфіку виробництва у фермерських господарствах Миколаївщини дають дані табл. 1.

Насамперед, привертає увагу те, що для 2000–2012 рр. в динаміці розвитку фермерських господарств Миколаївщини характерна наявність чітко виражених тенденцій: суттєве зростання їх питомої ваги в загальних обсягах сільськогосподарського виробництва у 2000–2008 рр. – відповідно з 2,8% до 12,2%; і відносна її стабілізація в після 2008 р. – у межах 9,6–11,9%. Другою особливістю є існування суттєвих відмінностей у величині питомої ваги фермерських господарств у розрізі основних видів сільськогосподарської продукції. Так, якщо питома вага господарств вказаного виду у 2012 р. становила 13,0% загального обсягу продукції рослинництва, то в тваринницькій підгалузі вона була незначною – на рівні 0,6% у тому самому році, що мало суттєвий вплив на динаміку їх виробництва загалом. Додамо, що в розрізі окремих видів продукції, насамперед, рослинницької підгалузі, існують суттєві відмінності у величині питомої ваги фермерських господарств: якщо господарства вказаного виду майже не спеціалізуються на вирощуванні цукрових буряків (лише 1,3% загальних обсягів їх виробництва у 2012 р., хоча у 2005 р. вона становила 12,5%), то в

них виробляється фактично 1/5 всього обсягу вирощуваного соняшнику; значною є питома вага їх у виробництві пшениці – на рівні 16,5%. У зв'язку із цим не можна не сказати, що на тлі низької, навіть незначної пито-

мої ваги фермерських господарств у виробництві продукції тваринництва (де, до речі, зовсім не практикується виробництво меду), у господарствах вказаного виду виробляли 8,2% (у 2012 р.) всього обсягу вовни.

Таблиця 1

Місце фермерських господарств у загальних обсягах сільськогосподарського виробництва на Миколаївщині, %

| Сільськогосподарські культури | Роки | | | | | | |
|---|------|------|------|------|------|------|------|
| | 2000 | 2005 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Питома вага фермерських господарств у сільськогосподарському виробництві, в цілому по області | 2,8 | 8,3 | 12,2 | 11,6 | 10,6 | 11,9 | 9,6 |
| в тому числі: | | | | | | | |
| А) Продукція рослинництва | 4,5 | 11,5 | 15,8 | 15,2 | 14,0 | 15,3 | 13,0 |
| з неї: | | | | | | | |
| Зернові культури | 5,8 | 13,4 | 16,2 | 16,2 | 15,2 | 15,5 | 14,3 |
| зокрема: | | | | | | | |
| пшениця | 5,8 | 13,8 | 17,3 | 15,1 | 15,9 | 16,6 | 16,5 |
| ячмінь | 6,0 | 14,1 | 15,8 | 18,2 | 15,6 | 15,5 | 14,6 |
| кукурудза | 5,4 | 10,5 | 5,8 | 6,9 | 10,3 | 13,0 | 11,4 |
| Цукрові буряки | 2,2 | 12,5 | 2,8 | – | – | – | 1,3 |
| Соняшник | 9,2 | 16,2 | 19,9 | 21,1 | 19,5 | 23,7 | 18,8 |
| Картопля | 0,4 | 1,0 | 1,5 | | | | |
| Овочі | 1,1 | 5,2 | 12,5 | 7,2 | 4,8 | 7,4 | 5,9 |
| Б) Продукція тваринництва | 0,0 | 0,4 | 0,4 | 0,4 | 0,5 | 0,5 | 0,6 |
| з неї: | | | | | | | |
| М'ясо | 0,4 | 0,4 | 0,7 | 0,7 | 0,6 | 0,5 | 0,5 |
| Молоко | 0,0 | 0,3 | 0,3 | 0,3 | 0,5 | 0,6 | 0,6 |
| Яйця | 0,3 | 0,2 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,1 |
| Мед | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 |
| Вовна | 0,0 | 1,5 | 7,4 | 6,7 | 6,9 | 7,4 | 8,2 |

Тут і надалі використано дані: Сільське господарство Миколаївщини : статистичний збірник. – Миколаїв, 2013.

Такі найважливіші особливості виробництва сільськогосподарської продукції у фермерських господарствах Миколаївської області.

В аграрному секторі економіки Миколаївщини домінують фермерські господарства рослинницької галузі. З огляду на це детально зумо механізм функціонування господарств саме цього підвиду. Насамперед, питань урожайності основних сільськогосподарсь-

ких культур. Необхідність їх розгляду зумовлена багатьма чинниками, оскільки, це надзвичайно складне, комплексне питання, яке потребує врахування цілого ряду причин і обставин, що зумовлюють її рівень. Найважливіші показники величини врожайності основних сільськогосподарських культур у Миколаївській області подано в табл. 2.

Таблиця 2

Урожайність основних сільськогосподарських культур (ц з 1 га)

| Сільськогосподарські культури | Роки | | | | | | |
|-------------------------------|------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| | 2000 | 2005 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| Зернові культури | 11,7 | 19,2 | 24,9 | 22,0 | 20,1 | 24,9 | 13,2 |
| у тому числі: | | | | | | | |
| пшениця | 13,2 | 21,5 | 26,9 | 24,5 | 24,4 | 28,2 | 14,8 |
| ячмінь | 9,6 | 15,5 | 22,9 | 20,6 | 15,8 | 19,9 | 10,4 |
| кукурудза | 16,4 | 36,0 | 21,3 | 35,5 | 42,1 | 43,0 | 19,4 |
| Цукрові буряки | 88,6 | 212,9 | 80,0 | – | – | – | 79,0 |
| Соняшник | 7,7 | 10,2 | 10,3 | 12,2 | 12,1 | 14,3 | 12,2 |
| Картопля | 41,6 | 156,3 | 147,8 | 144,8 | 108,7 | 180,0 | 163,7 |
| Овочі | 36,6 | 144,7 | 201,3 | 246,4 | 159,8 | 268,1 | 281,0 |

Мають, найважливіше – відносно широкий діапазон коливань величини урожайності багатьох сільськогосподарських культур, зокрема, зернових – у межах від 11,7 ц з 1 га в 2000 р. до 24,9 ц з 1 га в 2008 і 2011 рр., що в черговий раз підтверджує, наскільки важливим фактором динаміки вітчизняного сільськогосподарського виробництва є кліматичні умови. На Миколаївщині в розрізі основних видів зернових культур це особливо наочно можна побачити на прикладі, зокрема, урожайності кукурудзи, величина якої колива-

лася в межах від 16,4 ц з 1 га в 2000 р. до 43,0 ц з 1 га у 2011 р., тобто в 2,6 разу. Ми не випадково акцентували на динаміці врожайності зернових культур, з огляду, зокрема, на ту роль, яку відіграє їх виробництво практично в кожному з регіонів України. Хоча в розглядуваному ракурсі варто було б детальніше зупинитись на специфіці вирощування картоплі, також однієї з важливих сільськогосподарських культур, у чому можна наочно переконатися на основі наведених на рисунку даних.

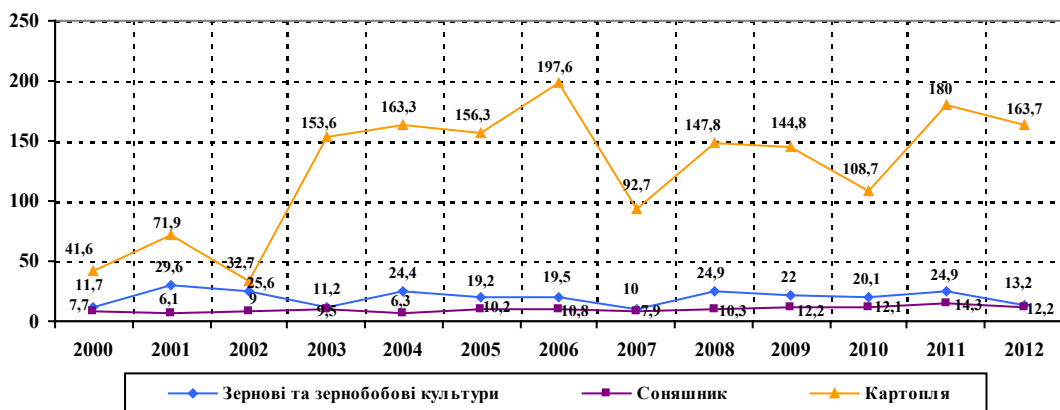


Рис. Динаміка врожайності окремих сільськогосподарських культур у фермерських господарствах

До розряду особливостей вказаного плану можна було б зарахувати й те, що, як бачимо, урожайність соняшнику, на виробництві якого значною мірою спеціалізуються фермерські господарства Миколаївщини, упродовж усього розглядуваного у 2000–2012 рр. періоду була відносно стабільною величиною і не зазнавала суттєвих перепадів, як це мало місце з багатьма (а, по суті, всіма) сільськогосподарськими культурами. Навіть розгляд особливостей сільськогосподарського виробництва із цих позицій міг би бути предметом окремого розгляду. У такому разі вищесказаним ми й обмежимося.

Розглянемо особливості зміни величини сільськогосподарських угідь – також важли-

вого в багатьох відношеннях фактора, який безпосередньо визначає обсяги сільськогосподарського виробництва. Оскільки величина сільськогосподарських угідь усіх категорій господарств як у цілому по області, так і в розрізі районів, як правило, постійна величина, й абстрагуючись при цьому від зміни її співвідношень у розпорядженні господарств населення та сільськогосподарських підприємств, що в цьому випадку виправдано й допустимо, розглянемо динаміку розвитку, зміни в структурі сільськогосподарських угідь на рівні районів суто фермерських господарств Миколаївщини за 2000–2012 рр. (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка зміни структури сільськогосподарських угідь фермерських господарств Миколаївщини, %

| Райони | Роки | | | | | | |
|----------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| | 2000 | 2005 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| В цілому по області | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0 |
| в тому числі – по районах: | | | | | | | |
| Арбузинський | 5,3 | 3,1 | 3,7 | 3,96 | 3,6 | 4,0 | 4,2 |
| Баштанський | 6,7 | 6,7 | 5,8 | 5,9 | 7,2 | 7,5 | 7,7 |
| Березанський | 7,2 | 4,0 | 3,5 | 3,2 | 3,2 | 3,1 | 3,1 |
| Березнегуватський | 4,9 | 6,9 | 8,0 | 7,3 | 8,4 | 8,1 | 8,4 |
| Братський | 6,7 | 7,5 | 7,4 | 7,3 | 6,7 | 6,2 | 6,7 |
| Веселинівський | 9,1 | 8,6 | 8,0 | 6,8 | 7,8 | 8,2 | 5,6 |
| Вознесенський | 3,7 | 3,9 | 4,0 | 3,9 | 3,7 | 3,9 | 3,8 |
| Врадіївський | 3,0 | 1,2 | 1,5 | 1,4 | 1,7 | 1,7 | 2,0 |
| Доманівський | 5,6 | 5,8 | 5,4 | 5,5 | 5,3 | 5,2 | 5,0 |
| Єланецький | 3,6 | 5,6 | 5,6 | 6,3 | 5,9 | 6,2 | 6,6 |
| Жовтневий | 5,9 | 5,2 | 6,0 | 5,9 | 5,8 | 5,6 | 5,3 |
| Казанківський | 6,4 | 7,1 | 5,4 | 5,5 | 5,3 | 5,5 | 5,6 |
| Кривоозерський | 3,9 | 6,1 | 5,5 | 5,6 | 5,3 | 4,8 | 4,7 |
| Миколаївський | 3,1 | 2,6 | 2,5 | 2,9 | 2,8 | 2,9 | 3,0 |
| Новобузький | 5,1 | 3,7 | 4,3 | 4,1 | 3,3 | 3,4 | 3,6 |
| Новоодеський | 5,3 | 5,5 | 6,7 | 6,7 | 6,3 | 5,9 | 6,4 |
| Очаківський | 1,9 | 1,2 | 2,1 | 2,1 | 2,5 | 2,5 | 2,3 |
| Первомайський | 4,2 | 7,6 | 7,7 | 8,2 | 8,5 | 8,8 | 9,5 |
| Снігурівський | 8,4 | 7,7 | 6,9 | 7,5 | 6,7 | 6,5 | 6,5 |

Правда, з ряду причин наведені в табл. 3 дані також мають відносний характер, хоча й містять відповідну інформацію. Тому при їх аналізі віддамо перевагу абсолютним показникам. І перше, мабуть, найважливіше. Період 2000–2012 рр. в розвитку фермерських господарств з погляду зміни величини сільськогосподарських угідь, відведених у їх

користування, характеризувався наявністю досить чітко виражених тенденцій, що виявилось, насамперед, у доволі інтенсивному збільшенні її величини у 2000–2008 рр. (відповідно 134 444 га і 342 166 га; у 2005 р. мала місце проміжна картина – 273 828 га). Зате, починаючи з 2008 р., спостерігалася відносна стабілізація величини сільськогос-

подарських угідь, відведених у розпорядження фермерських господарств: в 2009 р. – 347 675 га, в 2010 р. – 361 083 га, в 2011 р. – 362 494 га. Порівняно з попереднім, у цьому випадку – 2011 р., у 2012 р. величина сільськогосподарських угідь у вказаному виді господарств зменшилася на 17 629 га, дорівнюючи 344 865 га, хоча, цілком можливо, це епізодичне явище, і воно суттєво не позначилося на тенденції загалом. У контексті сказаного вважаємо за доцільне дещо деталізувати розгляд динаміки змін величини сільськогосподарських угідь фермерських господарств Миколаївщини її специфікою в розрізі окремих районів. Мабуть, перше, на що потрібно звернути увагу, це те, що на районному рівні вищезазначені тенденції виявляються неоднозначно. Так, на тлі стрімкого зростання (у 5,8 разу) у 2012 р. порівняно з

2000 р. величини сільськогосподарських угідь фермерських господарств у Первомайському районі (що суттєво позначилося й на внутріобласній структурі їх – з 4,2 до 9,5%), фактично беззмінною вона залишилася в Березанському (відповідно 10 652 га і 9 716 га у вказані роки); у ряді районів динаміка зростання вказаного показника також поступалася загальнообласному рівню.

Такі особливості динаміки як абсолютних показників величини сільськогосподарських угідь фермерських господарств Миколаївщини, так і відносних змін у їх структурі в розрізі районів упродовж 2000–2012 рр.

У прямому контексті як вищесказаного, так і особливо нижческазаного цікавим у всіх аспектах є розгляд питання зміни власне чисельності фермерських господарств (табл. 4).

Таблиця 4

Районна структура чисельності фермерських господарств Миколаївщини, од.

| Райони | Роки | | | | | | |
|---|------|------|------|------|------|------|------|
| | 2000 | 2005 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| В цілому по області в тому числі – по районах: | 4260 | 4445 | 4603 | 4574 | 4555 | 4516 | 3927 |
| Арбузинський | 129 | 148 | 178 | 180 | 181 | 182 | 167 |
| Баштанський | 569 | 472 | 464 | 462 | 458 | 463 | 378 |
| Березанський | 246 | 252 | 254 | 254 | 252 | 239 | 197 |
| Березнегуватський | 284 | 308 | 362 | 377 | 381 | 386 | 383 |
| Братський | 155 | 176 | 176 | 174 | 170 | 162 | 153 |
| Веселинівський | 199 | 188 | 187 | 187 | 187 | 186 | 129 |
| Вознесенський | 272 | 277 | 281 | 279 | 279 | 255 | 190 |
| Врадіївський | 121 | 121 | 119 | 115 | 115 | 115 | 85 |
| Доманівський | 193 | 263 | 280 | 275 | 274 | 279 | 246 |
| Сланецький | 174 | 228 | 245 | 243 | 233 | 237 | 195 |
| Жовтневий | 380 | 423 | 429 | 419 | 422 | 426 | 387 |
| Казанківський | 200 | 240 | 252 | 254 | 255 | 259 | 250 |
| Кривоозерський | 115 | 127 | 135 | 132 | 134 | 133 | 124 |
| Миколаївський | 257 | 265 | 199 | 197 | 197 | 193 | 170 |
| Новобузький | 179 | 185 | 195 | 194 | 192 | 193 | 182 |
| Новоодеський | 274 | 247 | 280 | 278 | 275 | 276 | 236 |
| Очаківський | 115 | 122 | 146 | 145 | 143 | 137 | 111 |
| Первомайський | 140 | 154 | 165 | 162 | 162 | 159 | 140 |
| Снігурівський | 258 | 249 | 256 | 247 | 245 | 236 | 204 |

Незважаючи на зазначену раніше суттєву зміну величини сільськогосподарських угідь, відведених під користування господарств вказаного виду за 2000–2012 рр., в майже аналогічний (за винятком 2012 р., про що йтиметься мова надалі), у цьому випадку у 2000–2011 рр. чисельність фермерських господарств була відносно стабільною величиною – від 4 260 у 2000 р. до 4 603 одиниць у 2008 р., тобто, узагальнюючи, можна зробити висновок, що саме 2000–2008 рр. були періодом як інтенсивного зростання господарств, так і власне їх чисельності. Водночас наявні зміни якісного характеру. Особливо показовим у цьому аспекті є зіставлення зростання (зниження) величини сільськогосподарських угідь фермерських господарств у 2012 р. порівняно з 2011 р. і їх чисельності в зазначений період – відповідно 3 927 і 4 516, тобто їх кількість зазнала досить значних змін – зменшення становило 689 одиниць. У розрізі районів

наявні різні тенденції: так, якщо в Баштанському районі порівняно з 2000 р. чисельність фермерських господарств до 2012 р. зменшилася на 191 одиницю – відповідно 569 і 378, то в Березнегуватському за аналогічний період спостерігалось зростання числа господарств вказаного виду – з 284 до 383. Водночас у багатьох районах Миколаївщини чисельність фермерських господарств була, хоча й з певними відхиленнями в окремі роки, відносно стабільною величиною.

Розгляд і зіставлення даних табл. 3 і 4 дає змогу охарактеризувати одну з найважливіших особливостей виробничої діяльності фермерських господарств, у цьому випадку Миколаївської області, з погляду величини сільськогосподарських угідь, що припадає на 1 господарство зазначеного виду. Це, на наш погляд, один з найважливіших показників ефективності діяльності фермерських господарств, він виступає попри свою

абсолютну величину одним з носіїв його якісних характеристик. На Миколаївщині величина сільськогосподарських угідь з роз-

рахунку на одне фермерське господарство як у цілому по області, так і в розрізі її районів наведена в табл. 5.

Таблиця 5

Площа сільськогосподарських угідь у розрахунку на 1 фермерське господарство, га

| Райони | Роки | | | | | | |
|----------------------------|------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
| | 2000 | 2005 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
| В середньому по області | 31,5 | 61,6 | 74,3 | 75,9 | 79,2 | 80,3 | 87,8 |
| в тому числі – по районах: | | | | | | | |
| Арбузинський | 55,3 | 57,4 | 71,4 | 75,7 | 73,3 | 80,4 | 87,4 |
| Баштанський | 15,8 | 39,1 | 43,3 | 44,5 | 57,4 | 59,2 | 70,3 |
| Березанський | 39,5 | 43,8 | 47,2 | 44,9 | 46,4 | 46,9 | 54,1 |
| Березнегуватський | 23,5 | 61,2 | 76,2 | 75,5 | 80,1 | 76,5 | 76,0 |
| Братський | 58,7 | 118,1 | 145,7 | 146,8 | 143,4 | 140,0 | 152,6 |
| Веселинівський | 61,7 | 126,5 | 148,0 | 127,4 | 150,8 | 160,5 | 150,8 |
| Вознесенський | 18,3 | 39,2 | 49,5 | 49,3 | 48,3 | 55,7 | 69,1 |
| Врадіївський | 33,5 | 27,0 | 43,1 | 42,2 | 53,4 | 54,1 | 81,9 |
| Доманівський | 39,2 | 60,5 | 66,9 | 69,8 | 69,9 | 67,8 | 70,4 |
| Єланецький | 28,3 | 68,3 | 78,7 | 90,7 | 92,8 | 95,3 | 117,0 |
| Жовтневий | 21,2 | 33,9 | 48,2 | 49,0 | 50,3 | 48,3 | 48,1 |
| Казанківський | 43,1 | 81,9 | 73,9 | 75,5 | 75,3 | 77,3 | 77,2 |
| Кривоозерський | 46,1 | 132,9 | 140,5 | 149,6 | 144,2 | 133,2 | 131,1 |
| Миколаївський | 16,1 | 27,2 | 43,9 | 51,3 | 52,7 | 54,9 | 62,2 |
| Новобузький | 38,5 | 54,7 | 75,7 | 74,2 | 66,5 | 65,2 | 69,6 |
| Новоодеський | 26,0 | 61,4 | 82,7 | 84,7 | 83,6 | 77,9 | 93,7 |
| Очаківський | 22,5 | 27,8 | 50,6 | 52,2 | 64,6 | 67,1 | 73,1 |
| Первомайський | 40,1 | 135,4 | 160,7 | 175,5 | 195,2 | 201,7 | 233,8 |
| Снігурівський | 41,0 | 85,2 | 80,2 | 84,1 | 79,7 | 87,4 | 100,2 |

Мабуть, найважливіший висновок з аналізу даних, зокрема табл. 5, такий: в Миколаївській області постійно, з моменту їх виникнення, триває процес укрупнення фермерських господарств. Так, наприклад, якщо у 2000 р. на 1 фермерське господарство в цілому по області припадало 31,5 га сільськогосподарських угідь, то в 2012 р. – вже 87,8 га. Особливо показовим у цьому аспекті є Баштанський район. Якщо у вже згаданому 2000 р. тут переважали фермерські господарства з площею сільськогосподарських угідь у розмірі 15,8 га (були найменшими з усіх районів), то до 2012 р. стали домінувати господарства з розміром сільськогосподарських угідь у середньому у 70,3 га (зростання – 4,4 разу). Хоча в контексті сказаного потрібно зауважити, що таке стрімке зростання розмірів фермерських господарств наявне не всюди, у ряді районів воно було більш, скажімо, поміркованим. Зокрема у Березанському районі зростання розмірів фермерських господарств становило з 39,5 га у 2000 р. до 54,1 га у 2012 р. Але факт залишається фактом: зростання розмірів сільськогосподарських угідь в розрахунку на 1 фермерське господарство впродовж розглядуваного періоду мало місце в усіх без винятку районах Миколаївщини. Впадає в око й наявність суттєвих відмінностей у розмірах фермерських господарств у розрізі окремих районів, про це вже частково згадувалося. Так, наприклад, у 2012 р. в Первомайському районі величина сільськогосподарських угідь у розрахунку на 1 фермерське господарство становила 233,8 га,

тоді як у Жовтневому – лише 48,1 га, тобто різниця досить значна.

Такими є особливості фермерських господарств Миколаївщини з огляду на величину наявних у їх розпорядженні сільськогосподарських угідь.

Незважаючи на всю свою пізнавальну й науково-прикладну значущість аналізу показника величини сільськогосподарських угідь з розрахунку на 1 фермерське господарство, у цьому випадку Миколаївщини, потрібно все ж визнати, що він є усередненим. З огляду на це додамо, деталізуємо характеристику виробничої діяльності фермерських господарств області групуванням їх за розміром уже вказаної величини сільськогосподарських угідь (табл. 6).

З аналізу даних табл. 6. найбільш очевидним є таке.

По-перше, чверть загальної площі сільськогосподарських угідь, відведених у користування фермерських господарств, припадає на господарства з їх розміром від 100,1 до 500 га.

По-друге, при простому укрупненні трьох груп фермерських господарств за показником величини сільськогосподарських угідь впливає, що на частку господарств з їх розміром від 100,1 до 1500 га припадає більше ніж половина (51,5%) всієї її площі.

По-третє, потрібно виділити окремо чисельність (37,6%) і, відповідно, відносно високу питому вагу в загальній величині сільськогосподарських угідь, відведених у користування фермерських господарств, господарств з площею від 20,1 до 50 га (16,1%).

По-четверте, на Миколаївщині нараховується 7 фермерських господарств з розміром сільськогосподарських угідь понад 2500 га.

Групування фермерських господарств Миколаївщини за розміром площ сільськогосподарських угідь

| Розмір | Площа сільськогосподарських угідь | | Кількість господарств | |
|---|-----------------------------------|------------------------|-----------------------|----------------------------|
| | га | у % до загальної площі | одиниць | у % до загальної кількості |
| Фермерські господарства з розміром сільськогосподарських угідь, га: | | | | |
| до 1 | 1,3 | – | 2 | 0,1 |
| від 1,1 до 3 | 58,6 | – | 24 | 0,6 |
| від 3,1 до 5 | 626,0 | 0,2 | 157 | 4,0 |
| від 5,1 до 10 | 3 156,6 | 0,9 | 423 | 10,7 |
| від 10,1 до 20 | 7 754,9 | 2,2 | 517 | 13,4 |
| від 20,1 до 50 | 55 452,9 | 16,1 | 1479 | 37,6 |
| від 50,1 до 100 | 28 596,7 | 8,3 | 394 | 10,0 |
| від 100,1 до 500 | 86 139,6 | 25,1 | 385 | 9,8 |
| від 500,1 до 1000 | 51 223,0 | 14,8 | 74 | 1,8 |
| від 1000,1 до 1500 | 40 076,1 | 11,6 | 34 | 0,8 |
| від 1500,1 до 2000 | 27 372,0 | 7,9 | 16 | 0,4 |
| від 2000,1 до 2500 | 18 208,3 | 5,3 | 8 | 0,2 |
| більше 2500 | 26 199,0 | 7,6 | 7 | 0,2 |
| Не мають сільськогосподарських угідь | – | – | 407 | 10,4 |
| Всього | 344 865,0 | 100,0 | 3927 | 100,0 |

IV. Висновки

З урахуванням вищесказаного можна зробити ряд висновків, найважливішими і найбільш узагальненими з яких, на наш погляд, є такі:

- місце, фермерських господарств у загальних обсягах сільськогосподарського виробництва, зокрема в тому чи іншому регіоні, може бути одним з показників ступеня зрілості ринкових відносин в аграрному секторі економіки країни;
- на сучасному етапі розвитку аграрного сектору економіки України, по суті, триває процес становлення фермерських господарств, налагодження механізму їх ефективного функціонування, адаптації до нових умов господарювання;
- однією з найважливіших передумов ефективності виробничої діяльності фермерських господарств є ступінь адекватної державної політики щодо стимулювання їх

розвитку з урахуванням особливостей того чи іншого конкретного періоду їх розвитку;

- налагодження механізму ефективного функціонування фермерських господарств потребує врахування того, що в умовах формування ринкових відносин, зокрема в аграрному секторі економіки України, принципово змінилися природа, характер і цільові функції фактично кожного із системи економічних інструментів, які застосовують у практичній діяльності, особливо державного регулювання ціноутворення на основні види сільськогосподарської продукції;
- успішне вирішення основних проблем підвищення ефективності діяльності фермерських господарств можливе лише за умови їх розв'язання на загальнонаціональному рівні й тільки з цих позицій.

Список використаної літератури

1. Сільське господарство Миколаївщини: статистичний збірник. – Миколаїв, 2013.

Стаття надійшла до редакції 11.08.2014.

Сачовский И. М. К характеристике особенностей развития фермерских хозяйств Николаевской области

Проведен анализ наиболее важных показателей производственной деятельности фермерских хозяйств Николаевской области.

Ключевые слова: фермерские хозяйства, урожайность основных сельскохозяйственных культур, площадь сельскохозяйственных угодий.

Sachovsky I. To the characteristic Features of the Development of Farms of Mykolayiv Region

Farms, as, in particular, is confirmed by the experience of foreign developed countries, is one of the most progressive form of business in the village. Therefore, it is no coincidence that the issue of establishing mechanisms for their effective functioning in domestic conditions given due attention at all levels of management and in the special economic literature. In the above context, the proposed study has both theoretical and, in a sense, the applied significance. However, the most important features of the article is. First, as it is valid, the analysis of the role and place of farms in the agricultural sector of Mykolayiv region.

The second distinctive feature is deep enough analysis of the main, the most important factors determining production volumes in the specified form farms plant-growing industry, in particular, the yield of major agricultural crops and magnitude, dynamics of change in area of agricultural land allocated for cultivation. Indicative in this respect is the most important consideration quantitative characteristics of activity of farms of Mykolayiv region, in particular, changes in their numbers during 2000–2012 years the calculation of the value of agricultural land accounts for 1 farm, in the specified period, analyzed its dynamics, identified trends. Complementing the same characteristics of the process of farming activity in the area conducted by grouping their largest amount of farmland.

Key words: farms, yields of the main agricultural crops, area agricultural lands.